

Atrybuty państwa jako organizacji politycznej

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Schemat](#)
- [Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Źródło: Marcin Grzesiuk, *Ludność w prawie międzynarodowym*, 13.01.2011 r., dostępny w internecie: arslege.pl [dostęp 17.07.2019 r.].
- Źródło: *Stacja Bałkany, Abchazja – państwo, którego nie ma. Wszystko o Abchazji*, dostępny w internecie: stacja.balkany.pl [dostęp 16.07.2019 r.].
- Źródło: Ośrodek Informacji ONZ w Warszawie, *Rozpad Jugosławii*, dostępny w internecie: unic.un.org.pl [dostęp 22.07.2019 r.].

- Źródło: *Południowy Sudan uzyskał dziś niepodległość jako 193. państwo świata*, 9.07.2011 r., dostępny w internecie: forsal.pl [dostęp 17.07.2019 r.].
- Źródło: *Finlandia. Historia*, dostępny w internecie: encyklopedia.pwn.pl [dostęp 17.07.2019 r.].
- Źródło: *MTS: Grecja bezprawnie zablokowała przystąpienie Macedonii do NATO*, 5.12.2011 r., dostępny w internecie: money.pl [dostęp 17.07.2019 r.].
- Źródło: *Ustawa z dnia 12 października 1990 r. o ochronie granicy państwowej*, dostępny w internecie: prawo.sejm.gov.pl [dostęp 17.07.2019 r.].
- Źródło: *Konwencja o prawach i obowiązkach państw zawarta na VII Konferencji Panamerykańskiej*, dostępny w internecie: taiwandocuments.org.

Atrybuty państwa jako organizacji politycznej

Źródło: domena publiczna.

Państwo jest instytucją polityczną mogącą stosować przymus wobec obywatela. Teorii wyjaśniających, dlaczego i jak powstawało państwo, jest wiele, ale wszystkie wskazują na wzajemne zobowiązania między instytucjami państwa a zamieszkującymi to państwo jednostkami. Na przestrzeni dziejów możemy wyróżnić rozmaite zależności.

Początkowo większość ludności zamieszkującej dane terytorium nie miała żadnego wpływu na działania i funkcjonowanie państw, była poddanyymi władcy. To nieliczne jednostki – władcy lub kapłani – decydowały o losach całych państw i zamieszkujących je ludzi. Stopniowo zaczęły się pojawiać inne formy organizacji państwowej. Coraz bardziej angażowały wszystkich mieszkańców w decydowanie o jego losach czy o kierunku jego rozwoju. Jednostki z poddanych stawały się obywatelami.

Na każdym etapie rozwoju państwo miało określone prawa oraz obowiązki wobec wszystkich zamieszkujących je jednostek. Prawa i obowiązki współczesnych państw zostały opisane w konwencji z Montevideo, podpisanej w 1933 r. Do niej właśnie się odwołamy.

Twoje cele

- Wyjaśnisz, jakie warunki muszą być spełnione, aby istniało państwo.
- Scharakteryzujesz najważniejsze atrybuty państwa.
- Przeanalizujesz zależności, jakie istnieją między państwem a jednostką.

Przeczytaj

Zgodnie z art. 1 konwencji z Montevideo państwo, aby stać się podmiotem stosunków międzynarodowych, musi spełniać określone warunki:

“ Konwencja o prawach i obowiązkach państw zawarta na VII Konferencji Panamerykańskiej

Art. 1. Państwo jako podmiot prawa międzynarodowego powinno mieć następujące elementy:

- a) stałą ludność;
- b) suwerenną władzę;
- c) [struktury karne](#);
- d) określone terytorium (wielkość państwa nie wpływa na jego podmiotowość) oddzielone od innych granicą;
- e) zdolność wchodzenia w stosunki międzynarodowe.

Źródło: Konwencja o prawach i obowiązkach państw zawarta na VII Konferencji Panamerykańskiej, dostępny w internecie: taiwandocuments.org.

W tej krótkiej charakterystyce można dostrzec zarówno prawa, jak i obowiązki państwa wobec jego mieszkańców i *vice versa*. Spróbujmy przyjrzeć się bliżej poszczególnym elementom składającym się na państwo.

Zastanów się, która forma przynależności państwowej nakłada na jednostkę realną odpowiedzialność za funkcjonowanie państwa.

Źródło: domena publiczna.

Drugim elementem koniecznym, aby państwo istniało, jest **terytorium**. Co składa się na terytorium? Jeśli chcielibyśmy zdefiniować to pojęcie, możemy wyróżnić kilka teorii. Odwołajmy się do dwóch:

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Obie teorie wskazują na funkcjonowanie określonych ram prawnych, w obrębie których władza państwowa i obywatele państwa mogą się poruszać. Innym sposobem określenia terytorium państwa może być jego fizyczne ograniczenie.

Zastanów się, którą z teorii terytorium państwa odzwierciedla powyższy schemat.

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Według dzisiejszych uregulowań prawnych do terytorium państwa zaliczymy również terytoria ambasad i przedstawicielstw dyplomatycznych. Na wszystkich tych obszarach obowiązuje jurysdykcja państwa i obowiązek ochrony jego obywateli.

W toku naszych rozważań pojawiło się określenie „jurysdykcja państwa”. To pojęcie łączy ze sobą dwa kolejne atrybuty państwa: **suwerenną władzę** i **struktury karne**. Dlaczego można je połączyć? Z samej definicji państwa wynika, że ma ono prawo stosowania przymusu państwowego wobec obywateli. Państwo jako takie, to pojęcie abstrakcyjne, opisujące pewną rzeczywistość. Jego uprawnienia w codziennym życiu realizowane są przez określone instytucje, w tym przez tę, która ma suwerenną władzę.

Suwerenność państwa	
suwerenność wewnętrzną	suwerenność zewnętrzną
Możliwość decydowania o systemie polityczno-prawnym oraz sposobie jego funkcjonowania bez ingerencji innego państwa, organizacji międzynarodowej, struktur mafijnych, korporacji itp.	Możliwość swobodnego wchodzenia w relacje międzynarodowe; uznanie przez inne państwa za samodzielny podmiot prawa międzynarodowego.

Jak wynika z powyższej tabeli, struktury karne mogą być kształtowane i realizowane wyłącznie przez suwerenną wewnętrzną władzę państwową. W konstytucjach współczesnych państw demokratycznych bardzo często możemy spotkać zapis, że władzę suwerenną w państwie sprawuje naród przez swoich przedstawicieli. W państwach niedemokratycznych władzą suwerenną może być władza jednoosobowa. Jednak bez względu na to, czy mówimy o rządach jednoosobowych, czy kolegialnych, władza suwerenna należy do instytucji/jednostki, która z woli wyborców/nadania bożego może kształtować prawo i może je również egzekwować. Warunkiem jest celowe działanie dla dobra państwa i bezpieczeństwa mieszkańców.

Wyjaśnij, w jaki sposób suwerenna władza może egzekwować prawo od mieszkańców państwa.

Ostatnim z atrybutów, które charakteryzują państwo, jest **suwerenność zewnętrzną** – zdolność do swobodnego wchodzenia w relacje międzynarodowe. Będziemy ją również nazywać podmiotowością prawnomiędzynarodową. W 1970 r. Zgromadzenie Ogólne Organizacji Narodów Zjednoczonych uchwaliło Deklarację zasad prawa

międzynarodowego. Stwierdzono w niej, że wszystkie państwa korzystają z suwerennej równości, która obejmuje takie elementy, jak:

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Jak wynika z powyższego schematu, suwerenność zewnętrzna wiąże się z uznaniem państwa na arenie międzynarodowej. Proces ten może być długotrwały i często oznacza konieczność rozstrzygnięcia sporów granicznych. Istnieją państwa, np. Republika Kosowa, które nie mają suwerenności zewnętrznej, ponieważ nie są niezależne od innych państw czy instytucji w podejmowaniu decyzji na arenie międzynarodowej.

Wyjaśniliśmy, jakie elementy charakteryzują suwerenne państwo we współczesnym świecie. Każde z tych państw ma także symbole, nazywane atrybutami zewnętrznymi państwa.

Symbole narodowe Polski

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Flaga Republiki Kosowa. Wskaż najważniejszy powód, dla którego część państw należących do ONZ odmówiła uznania suwerenności Republiki Kosowa.

Źródło: domena publiczna.

Zewnętrzne atrybuty państwa podlegają ochronie prawnej. Oznacza to, że znieważenie któregośkolwiek z nich może doprowadzić do ukarania zgodnie z kodeksem karnym osoby znieważającej. Ważne jest, żeby szanować atrybuty zewnętrzne własnego i innych państw. Symbolizują one wartości, które dane państwo i społeczeństwo łączą we wspólnotę.

Według definicji państwo to polityczna organizacja terytorialna. Każde państwo, aby mogło funkcjonować, dla dobra mieszkańców/obywateli je zamieszkujących musi mieć uregulowane prawnie granice i system prawa wewnętrznego. Porządkując relacje między mieszkańcami, realizuje swoje funkcje. Poczucie bezpieczeństwa mieszkańców jest również podtrzymywane przez zgodne z prawem międzynarodowym relacje zewnętrzne państwa. Te są możliwe do realizacji tylko wtedy, gdy państwo jest uznawane przez wszystkie państwa świata. Wówczas jest w pełni podmiotem stosunków międzynarodowych i może kształtować własną politykę, realizowaną przez suwerenną władzę.

Słownik

struktury karne

instytucje państwa, które pełnią funkcję egzekutora prawa państwowego

suwerenność wewnętrzna

zdolność organów rządowych każdego państwa do podejmowania decyzji dotyczących polityki wewnętrznej (kształt ustrojowy) i wchodzenia w relacje międzynarodowe bez nacisków innego państwa, organizacji międzynarodowej, struktur mafijnych czy korporacji

suwerenność zewnętrzna

stan, w którym państwo jest uznane za podmiot prawa międzynarodowego przez wszystkie państwa; ma możliwość podejmowania decyzji o wchodzeniu w relacje międzynarodowe, podpisywania dwustronnych i wielostronnych układów, tworzenia organizacji międzynarodowych – bez ingerencji innych państw

Schemat

Polecenie 1

Wykorzystując materiały źródłowe zawarte w schemacie, scharakteryzuj, co wpłynęło na zmianę w pojmowaniu suwerenności państwa w XXI w. Przedstaw, na przykładzie akcesji Polski do UE, jak zmieniło się pojmowanie suwerenności. Jakie szanse i zagrożenia niesie ta zmiana?

Atrybuty państwa współczesnego na przykładzie Polski

Mapa oprac. na podst. Captain Blood, Topographic map of Poland.

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Ćwiczenie 1

Wykorzystując źródła, wskaż, jakie obowiązki wobec państwa powinni wypełniać jego obywatele.

Ćwiczenie 2

Scharakteryzuj, w jaki sposób władza polityczna sprawuje kontrolę nad terytorium państwa.

Ćwiczenie 3

Przedstaw zasady, na jakich wyznaczane są granice państwowe.

Sprawdź się

Pokaż ćwiczenia:

Ćwiczenie 1

Dokończ zdanie.

Suverenność zewnętrzna to możliwość...

- ☐ dołączania do terytorium państwa tereny ambasad.
- ☐ decydowania o sposobie funkcjonowania kraju bez integracji innego państwa.
- ☐ do swobodnego wchodzenia w relacje międzynarodowe.
- ☐ decydowania o systemie polityczno-prawnym.

Zapoznaj się z tekstem i wykonaj ćwiczenie.

“ MTS: Grecja bezprawnie zablokowała przystąpienie Macedonii do NATO

W kwietniu 2008 roku Grecja zablokowała przystąpienie Macedonii do NATO, domagając się zmiany nazwy tego państwa. Ateny stoją na stanowisku, że nazwa Macedonia jest zarezerwowana dla historycznego regionu Grecji i używanie jej przez sąsiedni kraj świadczy o tym, że Skopje może mieć roszczenia do regionu na północy Grecji.

Źródło: *MTS: Grecja bezprawnie zablokowała przystąpienie Macedonii do NATO*, 5.12.2011 r., dostępny w internecie: money.pl [dostęp 17.07.2019 r.].

Rozstrzygnij, czy obawy Grecji w świetle prawa międzynarodowego są uzasadnione.

Rozstrzygnięcie: ▼

Uzasadnienie:

Zapoznaj się z tekstem i wykonaj ćwiczenie.

“ *Finlandia. Historia* ”

Za prezydentury J.K. Paasikiviego (1946–56) wypracowano zasady stosunków z ZSRR (linia Paasikiviego); nastąpiło faktyczne uzależnienie fińskiej aktywności na arenie międzynarodowej od polityki ZSRR, przy zachowaniu statusu państwa neutralnego i zaakceptowaniu przez ZSRR utrzymania w Finlandii demokracji parlamentarnej i gospodarki wolnorynkowej. W 1955 roku Finlandia została członkiem ONZ oraz Rady Nordyckiej; podejmowane przez część polityków próby zbliżenia z Zachodem wywoływały przeciwdziałania ZSRR.

Źródło: *Finlandia. Historia*, dostępny w internecie: encyklopedia.pwn.pl [dostęp 17.07.2019 r.].

Rozstrzygnij, czy Finlandia po II wojnie światowej miała suwerenność zewnętrzną. Uzasadnij swoje stanowisko.

Rozstrzygnięcie: ▼

Uzasadnienie:

Zapoznaj się z fragmentem artykułu i wykonaj polecenie.

“ **Południowy Sudan uzyskał dziś niepodległość jako 193. państwo świata** ”

O północy z piątku na sobotę Republika Południowego Sudanu ogłosiła niepodległość – sześć miesięcy po referendum, w którym mieszkańcy południa kraju zagłosowali za oderwaniem się od północy. Referendum było wynikiem porozumień pokojowych, które zakończyły wieloletni konflikt między północą i południem Sudanu. Walki o podłożu etnicznym, religijnym i ekonomicznym rozpoczęły się w 1956 roku i z krótkimi przerwami toczyły się przez następne pięćdziesiąt lat. Zginęły ponad dwa miliony ludzi, a ponad cztery miliony zostały zmuszone do opuszczenia swoich domów. (...)

„Mamy nasze nowo narodzone dziecko, teraz musimy się nauczyć, jak o nie dbać, żeby ładnie rośło” – w huku klaksonów samochodowych wykrzyczał Janis – informatyk, który większość życia spędził na uchodźstwie w Etiopii. (...)

Republika Południowego Sudanu nie ma łatwego zadania. W kraju o powierzchni ponad 640 tys. km kw. jest mniej niż 100 km asfaltowych dróg. Co dziesiąte dziecko umiera przed ukończeniem roku życia, a prawie połowa społeczeństwa nie ma dostępu do wody pitnej.

Źródło: *Południowy Sudan uzyskał dziś niepodległość jako 193. państwo świata*, 9.07.2011 r., dostępny w internecie: forsal.pl [dostęp 17.07.2019 r.].

Zdecyduj, które stwierdzenia są prawdziwe, a które fałszywe.

Stwierdzenie	Prawda	Fałsz
--------------	--------	-------

Stwierdzenie	Prawda	Fałsz
Regulacja granicy między oboma częściami Sudanu spowodowała, że Sudan Południowy stał się najmłodszym, 193. państwem należącym do ONZ.	☐	☐
Sudan Północny przyjął decyzję mieszkańców południa z pełnym zrozumieniem i jego rząd wyraził zgodę na powstanie nowego państwa.	☐	☐
Jednym z powodów walki o oddzielenie Sudanu Południowego były problemy gospodarcze.	☐	☐
Konsekwencją wojny domowej w Sudanie były masowe migracje.	☐	☐

Materiał źródłowy do ćwiczeń 4 i 5.

Źródło I

((Ośrodek Informacji ONZ w Warszawie

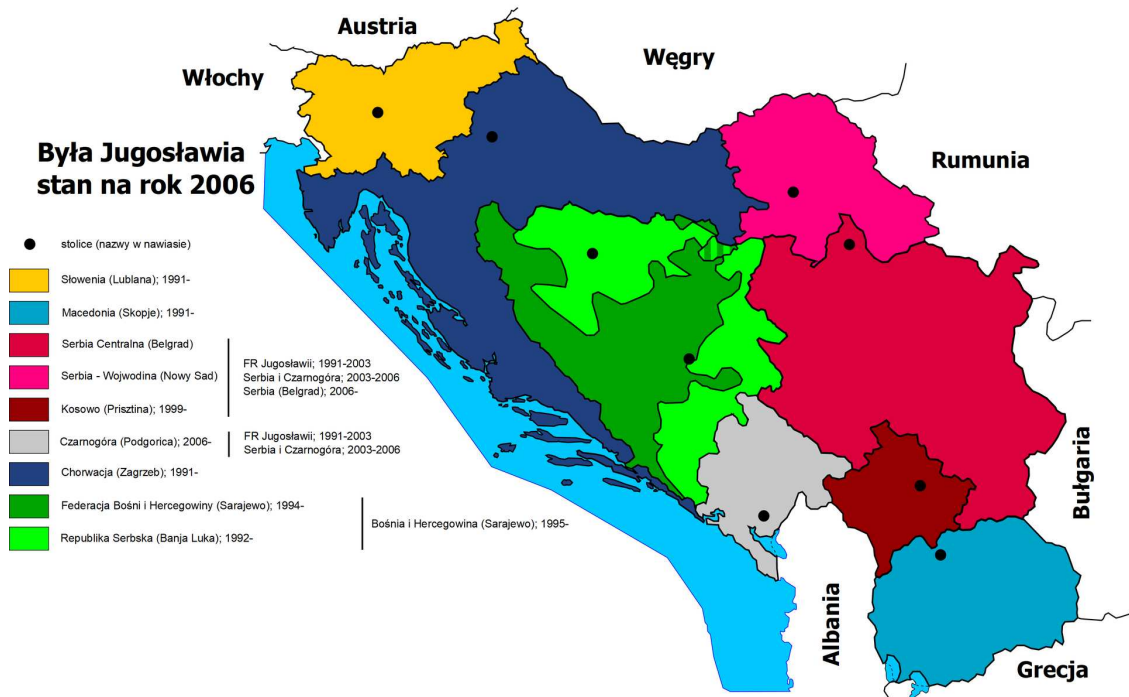
Rozpad Jugosławii

W roku 1991 trzy z sześciu republik tworzących Jugosławię jednostronnie ogłosiły niepodległość po przeprowadzonych wcześniej referendum – Republika Chorwacji i Słowenii (25 czerwca), Republika Macedonii (17 września), a 3 marca 1992 roku suwerenność ogłosiła również Republika Bośni i Hercegowiny. Republika Serbii zdecydowanie potępiła te decyzje i w 1992 roku, w połączeniu z Czarnogórą, ogłosiła powstanie Federalnej Republiki Jugosławii. (...)

Po rozpadzie Jugosławii w byłych republikach wybuchły krwawe konflikty. W 1991 roku armia jugosłowiańska, zdominowana przez Serbów, zaatakowała Słowenię. Następnie, po krótkich walkach, wojna przeniosła się do Chorwacji. Na początku 1992 roku również w Bośni i Hercegowinie wybuchła krwawa wojna, która zakończyła się w 1995 roku, po podpisaniu porozumienia pokojowego w Dayton.

Źródło: Ośrodek Informacji ONZ w Warszawie, *Rozpad Jugosławii*, dostępny w internecie: unic.un.org.pl [dostęp 22.07.2019 r.].

Źródło II

Źródło: Shazz, swPaweł, licencja: CC BY-SA 3.0.

Ćwiczenie 5

Podaj, w jaki sposób zostały wyznaczone granice na terenie byłej Jugosławii. Rostrzygnij, czy odbyło się to zgodnie z zasadami prawa międzynarodowego.

Rozstrzygnięcie:

tak

Uzasadnienie:

Ćwiczenie 6

Wskaż, które z państw byłej Jugosławii jako pierwsze, a które jako ostatnie ogłosiły niepodległość. Znajdź daty tych wydarzeń.

a) pierwsze

b) ostatnie

Zapoznaj się z tekstem źródłowym i wykonaj ćwiczenie.

“ *Stacja Bałkany, Abchazja – państwo, którego nie ma. Wszystko o Abchazji* ”

Abchazja, albo inaczej Republika Abchazji, teraz jest *de facto* niezależnym, nieuznanym państwem. *De iure*, czyli według prawa międzynarodowego, jest to nadal część Gruzji, a konkretnie autonomiczna republika Gruzji wchodząca w skład tego państwa. Brzmi bardzo skomplikowanie. Już wyjaśniam, o co chodzi. Mianowicie w czasach ZSRR Abchazja była częścią Gruzińskiej Republiki Radzieckiej, będącą w jej składzie jako republika autonomiczna. Abchazi są narodem innym niż Gruzini, posługują się swoim językiem, odmiennym niż gruziński. W czasach radzieckich była prowadzona intensywna »gruzinizacja« tej ziemi, co stało się jednym z zarzewi konfliktu. Miało miejsce szerokie osadnictwo gruzińskie oraz rosyjskie. W wyniku tych działań w 1989 roku w Abchazji mieszkało zaledwie 15% Abchazów, 45% Gruzinów, 14% Ormian i 14% Rosjan. Po upadku ZSRR status Abchazji nie został uregulowany. Republika żądała dużej autonomii, na co Tbilisi nie chciało się zgodzić. Sukhumi ogłosiło niepodległość i doszło do wybuchu wojny mającej miejsce w latach 1992–93, przegranej przez Gruzję.

Źródło: *Stacja Bałkany, Abchazja – państwo, którego nie ma. Wszystko o Abchazji*, dostępny w internecie: stacja.balkany.pl [dostęp 16.07.2019 r.].

Rozstrzygnij, czy Abchazję można uznać za państwo suwerenne. Uzasadnij odpowiedź, odwołując się do pojęcia suwerenności.

Rozstrzygnięcie: tak ▼

Uzasadnienie:

Przeanalizuj definicję i wykonaj zadanie.

((Marcin Grzesiuk

Ludność w prawie międzynarodowym

Ludność państwa – osoby fizyczne zamieszkujące terytorium danego państwa i podlegające jego prawu do sądenia. Ludnością państwa są w większości obywatele podlegający stałej więzi prawnej państwa oraz cudzoziemcy przebywający okresowo na jego terytorium. W skład ludności nie wchodzą cudzoziemcy uprzywilejowani, niepodlegający prawu do sądenia. Państwo określa położenie prawne ludności. W swym ustawodawstwie ustala zakres praw i obowiązków obywateli i cudzoziemców. Status prawny ludności regulowany jest przez ustawodawstwo wewnętrzne poszczególnych państw. Umowy międzynarodowe zawierane są dla zapobiegania powstawaniu podwójnego obywatelstwa, regulują dostęp i położenie prawne cudzoziemców. Umowy zobowiązują do dostosowania lub wydania odpowiednich przepisów wewnętrznych.

Źródło: Marcin Grzesiuk, *Ludność w prawie międzynarodowym*, 13.01.2011 r., dostępny w internecie: arslege.pl [dostęp 17.07.2019 r.].

Zaznacz zdania prawdziwe.

☐

Status prawny cudzoziemców regulowany jest również aktami prawa międzynarodowego.

☐

Położenie prawne ludności nie zależy od ustawodawstwa państwowego.

☐

Uprzywilejowani cudzoziemcy to osoby, które mają oddzielny status i nie podlegają prawu do sądenia przez to państwo, np. mają immunitet dyplomatyczny.

☐

Cudzoziemcy podlegają jurysdykcji państwa, na terenie którego mieszkają.

☐

Za ludność państwa uznawane są tylko osoby, które posiadają obywatelstwo tego państwa.

Zapoznaj się z tekstem źródłowym i wykonaj polecenie.

“ Ustawa z dnia 12 października 1990 r. o ochronie granicy państwowej

Art. 1. Granicą Rzeczypospolitej Polskiej, zwaną dalej „granicą państwową”, jest powierzchnia pionowa przechodząca przez linię graniczną, oddzielająca terytorium państwa polskiego od terytoriów innych państw i od morza pełnego. Granica państwowa rozgranicza również przestrzeń powietrzną, wody i wnętrze ziemi. (...)

Art. 4. 1. Przebieg granicy państwowej na lądzie i na morskich wodach wewnętrznych oznacza się znakami granicznymi.

2. Umowy międzynarodowe zawarte przez Rzeczpospolitą Polską z sąsiednimi państwami określają położenie, kształt, wymiary i kolor znaków granicznych oraz zasady ich utrzymywania. (...)

Art. 7. 1. Minister właściwy do spraw wewnętrznych odpowiada za ochronę granicy państwowej na lądzie i na morzu oraz kontrolę ruchu granicznego, w zakresie określonym w odrębnych przepisach.

2. Minister Obrony Narodowej odpowiada za ochronę granicy państwowej w przestrzeni powietrznej Rzeczypospolitej Polskiej.

Źródło: *Ustawa z dnia 12 października 1990 r. o ochronie granicy państwowej*, dostępny w internecie: prawo.sejm.gov.pl [dostęp 17.07.2019 r.].

Na podstawie tekstu źródłowego wyjaśnij, czy w przypadku wykorzystania kopalin leżących na granicy dwóch państw potrzebna jest odrębna umowa między nimi.

Dla nauczyciela

Autorka: Anna Wąsiel-Alberska

Przedmiot: wiedza o społeczeństwie

Temat: Atrybuty państwa jako organizacji politycznej

Grupa docelowa: III etap edukacyjny, liceum, technikum, zakres rozszerzony

Podstawa programowa:

Zakres rozszerzony

V. Państwo, myśl polityczna i demokratyzacja.

Uczeń:

2) charakteryzuje atrybuty państwa jako organizacji politycznej (terytorialność, przymusowość, suwerenność zewnętrzną i wewnętrzną); przedstawia cechy władzy państwowej.

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji;
- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje obywatelskie.

Cele operacyjne:

Uczeń:

- oceni znaczenie atrybutów państwa dla funkcjonowania państwa współczesnego;
- przeanalizuje różne rozumienia pojęcia suwerenności państwa i oceni jej znaczenie dla jednostki;
- scharakteryzuje różnice między obywatelami i ludnością.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- mapa myśli;

- burza mózgów;
- analiza porównawcza materiałów źródłowych;
- rozmowa nauczająca z wykorzystaniem ćwiczeń interaktywnych.

Formy zajęć:

- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami i dostępem do internetu, słuchawki;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda.

Przebieg zajęć:

Faza wstępna

1. Nawiązanie do codzienności uczniów: „Jakie znaczenie w waszym codziennym życiu ma państwo?”, „Czy państwo we współczesnym świecie jest potrzebne?”. Dyskusja, której celem jest m.in. sprawdzenie poziomu zainteresowania sprawami państwa.
2. Przedstawienie tematu i celów zajęć.

Faza realizacyjna

1. Burza mózgów. Uczniowie prezentują swoje skojarzenia z hasłem „państwo”. Moderator zapisuje je na tablicy w formie mapy myśli/pojęć, której centralnym punktem jest zapisane hasło. Po zapisaniu propozycji uczniowie samodzielnie je weryfikują.
2. Omówienie atrybutów państwa. Praca w grupach. Zadaniem każdej z nich jest krótka charakterystyka poszczególnych atrybutów państwa na podstawie treści e-materiału.
3. Pytanie do klasy: „Jakie są różnice między obywatelami a ludnością państwa?”. Uczniowie przygotowują odpowiedzi w parach, następnie chętni przedstawiają swoje propozycje. Klasa konfrontuje te pomysły z treścią ilustracji interaktywnej „Stała ludność”.
4. Praca ze schematem. Uczniowie w grupach analizują informacje i materiały źródłowe, przygotowują notatkę w formie mapy myśli. Następnie porównują swoje propozycje, uzupełniają i weryfikują. Wspólnie wykonują ćwiczenia dołączone do schematu.
5. Prezentacja rezultatów pracy grup. Na zakończenie weryfikacja i uzupełnienie mapy myśli/pojęć stworzonej w czasie burzy mózgów.
6. Dyskusja za i przeciw na temat: „Państwo nie ma żadnego wpływu na życie jednostki”. Adwersarze podają swoje argumenty na przemian. Na zakończenie chętnie lub wybrane

osoby przedstawiają swoją ocenę znaczenia państwa w życiu jednostki.

Faza podsumowująca

1. Uczniowie w ramach podsumowania wykonują ćwiczenia interaktywne wskazane przez nauczyciela.
2. Nauczyciel prosi uczniów, by skonfrontowali swoje wyobrażenia o znaczeniu państwa z początku lekcji i po uzyskaniu informacji na temat jego atrybutów. Chętne lub wybrane osoby przedstawiają znaczenie suwerenności wewnętrznej i zewnętrznej państwa dla konkretnego mieszkańca państwa i możliwości podejmowania przez niego decyzji.

Praca domowa:

Napisz krótką rozprawkę, w której rozważysz, jakie obowiązki wobec państwa chcesz realizować i uzasadnij, dlaczego.

Materiały pomocnicze:

Współczesne stosunki międzynarodowe, red. Teresa Łoś-Nowak, Wrocław 2013.

Konstanty Adam Wojtaszczyk, Wojciech Jakubowski, *Spółeczeństwo i polityka. Podstawy nauk politycznych*, Warszawa 2018.

Wskazówki metodyczne opisujące różne zastosowania multimedium:

Materiały ze schematu mogą być inspiracją do samodzielnego przygotowania przez uczniów prezentacji multimedialnej na temat atrybutów innych państw.